

İSLÂM TARİHİ VE MEDENİYETİNDE ŞANLIURFA

II

Editörler

Prof. Dr. Kasım Şulul

Prof. Dr. Mehmet Şeker

Yrd. Doç. Dr. Ömer Sabuncu

ŞANLIURFA ŞUBESİ

İSLÂM TARİHÇİLERİ DERNEĞİ

ŞANLIURFA İL MÜFTÜLÜĞÜ

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları No: 2 –
Bilim 2.

İşl m Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa Sempozyumu Teblięleri: -II-

ISBN: 978-975-8168-20-9

Takım Numarası: 978-975-8165-18-6

Mizanpaj/Kapak: Geliřim Ofset - Şanlıurfa

Baskı: Semih Ofset Matbaacılık – Ankara Ocak 2017 – İlaveli 2. Baskı

Kapakta bulunan ve sempozyum için hazırlanan Arapça logo Hattat Mustafa Kaçar’a aittir.

Açılımlı: İşl m Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa

Suruç Kazası Kürkcüzâde Ahmed Bîcân Efendi Câmii ve 1304/1887 Tarihli Vakfiyesi

Yasin Taş*

Özet

Tarih araştırmalarında sıkça kullanılan arşiv kaynaklarından biri vakfiyelerdir. Her biri ait olduğu döneme ilişkin önemli bilgiler taşıyan bu mühim kayıtların yüzüne çıkarılması ve incelenmesi tarihimiz için büyük bir önem arz etmektedir. Bu vakfiyelerin araştırılarak yayınlanması, şehir tarihlerinin daha iyi ve daha doğru bir şekilde aydınlatılmasına büyük katkı sağlamaktadır. Aynı şekilde vakfiyeler, bilhassa ait oldukları mekânlar ve şahıslar hakkında malumat sahibi olunmasına imkân tanıyan ilk elden kayıtlar olma özelliğini taşımaktadır.

Bu çalışmada öncelikle mevcut arşiv belgeleri ışığında 19. yüzyılda Urfa’da yaşayan Ahmed Bîcân Efendi’nin ailesi ve hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Akabinde onun hicri 1304 (1887) yılında Suruç Kazasında inşa ettirdiği ve kendi adıyla anılan cami ve vakfı, vakfiyesi ışığında incelenerek tanıtılmıştır. Bu araştırmanın Urfa şehir tarihine ve camiler ile vakfiyeleri hakkındaki çalışmalara küçük bir katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Suruc District Kurkcuzade Ahmed Bican Efendi Mosque and His Waqfiya Dated AH. 1304/1887 Abstract

One of the frequently used archives resources in historical research is waqfiya. Uncovering and analyzing of these important records with important information related to the periods to which they belong is significant for our history. Publication of those vakfiyes by research contributes to the elucidation of history of cities better and more accurately. Likewise, particularly, vakfiyes are original records which belong places and persons and allow to be able to have information about them.

In this study, primarily has been given information that available in archives about Ahmet Bîcân Efendi who lived in the 19th century, in Urfa and his family life. Then, his mosque and foundation which he got them built in AH. 1304 (1887), in Suruç district and known by his name has been introduced with illumination his vakfiye. It has been aimed that by this research to make a small contribution to studies about history of Urfa City, its mosques and vakfies.

1. Ahmed Bîcân Efendi ve Hayır Faaliyetleri

İslâm medeniyetinde camiler, çok yönlü bir ibâdet mekânı olmanın yanı sıra aynı zamanda kimsesizler için bir barınaktırlar. İslâm tarihinin ilk dönemlerinde Ashab-ı Suffe ile başlayan bu uygulama, varlığını günümüze kadar devam ettiren bir gelenek halindedir. Nitekim Şanlıurfa ilimizin Suruç ilçesinde bulunan Ahmed Bîcân Efendi Camii, ilçe sakinleri için eskiden beri bir ibâdet merkezi olmanın yanı sıra bugünlerde Suriye’den ülkemize göç etmek zorunda kalan evsiz, barksız birçok aile için önemli bir sığınak ve barınma yeri haline gelmiştir. Osmanlı’nın son döneminde inşa edilmiş olan ve hali hazırda kullanılmakta olan bu cami, ilçe merkezinde Osmanlı’dan günümüze kalan en önemli tarihi miraslardan ve dini mekânlardan biridir. Bugün için üzerinde herhangi bir inşa kitabesi bulunmayan bu yapı, 1996’da Suruç Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından büyük çapta onarılmış ve yanına inşa edilen yeni cami ile birleştirilmiştir. Bu çalışmada, şehrin yerel kaynakları olan şer’iyye sicillerinde çeşitli vesilelerle kayıt altına alınmış olan bilgilerden hareketle söz konusu caminin

* Yrd. Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

bânisi Ahmed Bîcân Efendi'nin hayatı ve yine sicillere kaydedilmiş olan vakfiyesi ışığında cami ve vakfı ele alınmıştır. Çalışmanın sonuna, Urfa Kadı Mahkemesi tarafından onaylanmış olan cami vakfiyesinin transkribe edilmiş bir sureti konulmuştur.

Arşiv kaynaklarında “sahibu'l-hayrat ve'l-hasenat”, “izzetlu” ve “ağa” sıfatlarıyla kaydedilmiş bulunan Ahmed Bîcân¹ Efendi, Urfa'nın köklü ailelerinden Kürkçüzâde ailesine mensuptur. Babası Kürkçüzâde Hacı Osman Ağa b. Seyyid Halil b. Hacı Mehmed Ağa'dır. Annesi, Sultan Hanım da denilen Süleyman kızı Gülbeyaz Hanım'dır.² Kayıtlardan; Rahime, Hatice, Fatma ve Emine adlarında dört kız kardeşi ile kendisinden önce vefat eden Abdurrahman ve Şeyh Müslüm adında iki erkek kardeşi olduğu anlaşılmaktadır.³

Telif eserlerde Ahmed Bîcân Efendi'nin hayatı ve şahsiyeti hakkında herhangi bir bilgi bulunmadığı gibi arşiv kayıtlarında da hususî bir malumat yer almamaktadır. Bu sebeple ne zaman doğduğu, nasıl yetiştiği, medrese tahsili görüp görmediği gibi konularda şu an için elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Onun hayatı ile ilgili elde edebildiğimiz bilgiler sadece çeşitli davalar vesilesiyle Urfa kadı mahkemesine yansıyan sınırlı kayıtlardan ibarettir. Burada yer alan ifadelerden onun ilerleyen yaşlarda ticaret ile uğraştığı, şehrin merkezinde ve çevresindeki birçok köyde mülk sahibi olduğu açıkça görülmektedir. Aynı şekilde Urfa şehir merkezinde kendi adıyla anılan bir ticaret hanının mevcut bulunduğunu ve yapmış olduğu bir takım vakıf faaliyetleri sebebiyle kendisinin hayırsever bir kimse olduğunu söylemek mümkündür. Ancak şunu hemen ifade edelim ki, sahip olduğu zenginliğin önemli bir kısmı kendisine babası ve ailesinden miras kalmıştır. Sicillerde yer alan bir kayda göre babası Hacı Osman Efendi, 1292 (1875) senesinde vefat ettiğinde varislerine yüklü miktarda miras bıraktırmış ki bunun önemli bir kısmı hayattaki tek oğlu Ahmed Bîcân Ağa'ya kalmış, annesi Gülbeyaz Hanım dahi hissesinin önemli bir kısmını oğluna hibe etmiştir.⁴

Bilindiği üzere şer'iyye sicillerinde yer alan tereke kayıtlarında ve miras davaları ile ilgili çeşitli belgelerde, şahısların malî durumu, aile hayatı ve varislerine dair detaylı bilgilere rastlamak mümkündür. Nitekim bu husustaki çeşitli talep ile şikâyetlerden, Ahmed Bîcân Efendi'nin iki kez evlendiği ve vefat ettiğinde her iki eşinin de hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Eşlerinden biri Birecikli Şeyh Mustafa b. Hacı Baba'nın kızı Hatice Hanım,⁵ diğeri ise İslâm Bey'in kızı Emine Ferîde Hanım'dır.⁶ Her iki eşten 2'si kız, 4'ü erkek olmak üzere 6 çocuk sahibi olmuştur. Çocuklarından; Bekir, Ömer Edip, Osman ve Ayşe; Hatice Hanım'dan, Ali Rıza ile Şükriye de Emine Ferîde Hanım'dandır.⁷ Yine çocukları ile ilgili bilgilerden kendisinin önce Hatice Hanım ile daha sonra da Emine Ferîde Hanım ile evlendiği anlaşılmaktadır.⁸ Her iki eşi de, Ahmed Bîcân Efendi'nin vefatını müteakip terekesinden mehr-i muahhar talebi için vekil tayininde bulunmuşlardır.⁹ Ancak vekil tayinlerinin yer aldığı bu kayıtlarda onun, nikâh esnasında eşlerine hangi miktarlarda mehir ödemeyi taahhüt ettiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ailesi ile ilgili bilgilere şunu da ilave edelim ki küçük kızı Şükriye, babasının

¹ Urfa'da 19. asrın ikinci yarısında Ahmed Bîcân ismiyle müsemma olup meşhur olan iki kişi daha mevcuttur. Bunların ilki 1854-1855 yılları arasında Urfa Sancağı kaimakamı olan Rumeli beylerbeyi payeli Ahmed Bîcân Paşa'dır, *Urfa Şer'iyye Sicili*, Defter No 204, s. 48, Belge 107. Bundan sonraki dipnotlarda şer'iyye sicilleri aynı sıra ile kısaltılarak verilecektir (UŞS. 204/48-107); Diğeri ise aslen Siverekli olup bir müddet Urfa'da yaşayan ve 1905'te vefat etmiş olan şair Ahmed Bican'dır. Bedri Alpay, *Şanlıurfa Şairleri*, Şanlıurfa 1986, I, 33.

² UŞS. 221/161-1129. Ayrıca bkz. UŞS. 227/352-360; UŞS. 221/549-317; UŞS. 221/83-515.

³ UŞS. 218/306-392; UŞS. 221/549-317; UŞS. 227/271-256.

⁴ UŞS. 211/161-1129.

⁵ UŞS. 227/353-361; UŞS. 227/360-375.

⁶ UŞS. 227/352-360.

⁷ UŞS. 221/149-628; UŞS. 221/549-317.

⁸ UŞS. 221/32-436.

⁹ UŞS. 227/352-360; UŞS. 227/353-361.

vefatından kısa bir süre sonra henüz çocuk yaşta iken vefat etmiş ve cenazesi Ulu Cami haziresine defnedilmiştir.¹⁰

Ahmed Bîcân Efendi, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere hem kendisine miras kalan mülkler sebebiyle hem de şahsi olarak zengin bir kimsedir. Ailesi, yakın akrabaları ve varislerine ait çeşitli miras davalarında, şehrin çarşı pazarları ile çevresindeki köylerde aileye ait çok sayıda gayrimenkul ile hayvan ve hububat bulunduğu anlaşılmaktadır.¹¹ Kendisi, her iki eşi ve çocukları ile birlikte Urfa'nın Ulu Cami mahallesinde şahsına ait bir bâb haremlik-selamlık konakta ikamet etmekteydi. Kayıtlardan bu evin bitişiğinde kendisine ait bir bâb mülkü daha olduğu yer almaktadır.¹² Ahmed Bîcân Efendi'den sonra çocukları ve eşleri, sonra da en küçük oğlu Ali Rıza tarafından kullanılan haremlik-selamlık konak, bugün Cami Kebir Mahallesi Hacıban Sokak'ta yer almaktadır. İnşa kitabesi 1852 yılı olarak yazılmış olan konağın, Ahmed Bîcân Efendi'nin sağlığında kendisi tarafından inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Kendisinin vefatından sonra kardeşi Şeyh Müslüm Efendi'nin oğlu ve yeğeni Mahmûd Nedîm Efendi tarafından açılan 15 Safer 1305 (2 Kasım 1887) tarihli bir miras davasında, kadı mahkemesinde hazır edilen çok sayıda şahit, Ahmed Bîcân Efendi'nin müteaddit defalar sahip olduğu mülklerin yarısının kendisinden önce vefat eden kardeşi Müslüm'e ait olduğu şeklinde beyanda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu sebeple söz konusu tarihten sonra ailesi tarafından kullanılmakta olan haremlik-selamlık konağın bazı hisseleri ile Ahmed Bîcân'dan miras kalan mülklerin bir kısmı mahkeme kararıyla ile Mahmûd Nedîm Efendi'ye geçmiştir.¹³

Osmanlı döneminde Urfa'da hacca niyetlenen bazı kimselerin, hac yolculuğuna çıkmadan önce bir takım dini mekânlara çeşitli hayırlar yaptıkları ve geride bıraktıkları işlerinin takibi, eşi ve çocuklarının ortaya çıkabilecek çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması için yakınlarından birini vekil tayin ettikleri görülmektedir.¹⁴ Ahmed Bîcân Efendi de, birazdan ele alacağımız Suruç'taki camiyi tesis ettikten birkaç gün sonra yani 1304 (1887) senesinin Ramazan ayında hac farızası için Urfa'dan yola çıkmış ve ramazan-ı şerifin 27. günü Hicaz'a ulaşmıştır. Eşlerinden Emine Feride Hanım'ın ifadesine göre aynı senenin "*Zilkade-i şerifin yirmi sekizinci günü Mekke-i Mükەرreme 'de vefât'*" etmiştir.¹⁵

Bîcân Efendi, Mekke'de defnedildiğinden Urfa mezarlıklarında mezar taşı ile ilgili herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Ayrıca hac yolculuğuna çıkmadan önce küçük yaştaki çocuklarının gözetimi ve geride bıraktığı malının muhafazası için dönünceye kadar kendisine yeğeni Mahmûd Nedîm Efendi'yi vasi-i muhtar tayin etmişti. Mekke'de vefat ettiği haberinden kısa bir süre sonra Mahmûd Nedîm Efendi, meşihat makamına bir telgraf çekerek Ahmed Bîcân Efendi'nin kendisini vasi-i muhtar tayin ettiğini iddia etmiş ve Urfa Kadı Mahkemesi'nde görülen davada da bu durumu şahitlerin ifadesi ile ispat etmiştir.¹⁶ Bu durum kendisinin vakfi kurup tescil etmesini müteakip yaklaşık olarak 70 gün sonra vefat ettiğini ve ölümünden sonra çocuklarının bakım ve gözetimi ile onlara ait mirasın korunması ve muhafazası görevinin Mahmûd Nedîm Efendi tarafından üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Kürküzâde Ahmed Bîcân Efendi'nin Suruç'ta inşa ettirdiği vakıf camisine geçmeden önce onun Urfa'da ve çevresinde bıraktığı diğer vakıf eserlere kısaca temas etmekte fayda

¹⁰ UŞS. 221/133-598; Mahmut Karakaş, *Şanlıurfa Mezar Taşları*, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya 2012, s. 262.

¹¹ Bu mülklerle ilgili geniş bilgi bkz. UŞS. 221/549-317.

¹² UŞS. 221/149-628. Evin selamlık bölümü Cumhuriyet döneminde Karalıklık ailesi tarafından satın alınmış ve bir kısmı 12 Eylül Caddesini genişletme sırasında yıktırılmıştır. Haremlik bölümü ise aynı dönemlerde Eren ailesi tarafından satın alınmış olup bugün "Hacı İmam Demirkol Evi" olarak bilinen konaktır.

¹³ UŞS. 221/149-628.

¹⁴ Yasin Taş, *Kadı Sicillerine Göre XIX. Asrın İkinci Yarısında Urfa'da Sosyal Hayat*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2013, s. 294-295.

¹⁵ UŞS. 227/352-360.

¹⁶ UŞS. 221/31-435 vd.

vardır. Urfa'da onun yaptırdığı tahmin edilen ve kendi ismini taşıyan Bîcân Efendi Hanı bugünkü Millet Hanı'nın hemen doğu bitişiğine, iki katlı olarak inşa edilmiştir.¹⁷ Şair Kürkçüzâde Remzi tarafından kaleme alınan kitabesinden¹⁸ hareketle birçok araştırmacı tarafından bu hanın 1318 (1900)'de yapıldığı ifade edilmektedir.¹⁹ Ancak yukarıda ifade ettiğimiz gibi Ahmed Bîcân Efendi 1304 senesinde vefat etmiştir. Hanın vefatından sonra onun adına yapıldığı düşünülebilirse de bu ihtimal söz konusu değildir. Zira şehre ait kadı sicili kayıtlarında, Bîcân Ağa Hanı'nın 1890'larda ayakta olduğu, şehre dışarıdan gelen kimi misafirlerin burada konakladığı ve hanın faal bir şekilde işlediği rahatlıkla görülebilmektedir.²⁰ Dolayısıyla Kürkçüzâde Remzi tarafından 1318 (1901) yılında yazılmış olan kitabe, kesinlikle hanın inşa tarihini göstermemektedir. Kitabenin, yapının güney cephesindeki misafirhane üzerinde bulunması, bu bölümün söz konusu hana daha sonradan ilave edildiğini yahut zaman içinde ortaya çıkan tamiratlar esnasında bu kitabenin işlendiği ihtimalini akla getirmektedir.

Bîcân Ağa Hanı, bazı kaynaklarda "Yemen Askeri Mustafa Ağa Hanı" ve "Ahmet Naci'nin Garajı" adlarıyla da anılmaktadır. Bu durum hanın 20. yüzyıl başlarından itibaren birkaç kez el değiştirdiğini ortaya koymaktadır. Hanın orijinal biçimi son zamanlarda avlusuna yapılan ilavelerle oldukça bozulmuş, avlunun kuzeyindeki dükkânların arkasında bulunan duvar yıkılarak bu dükkânlara kuzeyden cephe açılmıştır.²¹

Bîcân Efendi'nin yaptırdığı diğer önemli vakıf eserlerinden biri Gaziantep platosundan doğup Nizip yakınlarından geçtikten sonra Fırat Nehrine dökülen Sacur Suyu üzerine inşa ettirdiği köprüdür. Abdülhamid dönemi Yıldız albümlerinde yer alan fotoğraflardan biri bu köprüye aittir. Aynı albümde yer alan resim üzerindeki kayıta "Urfalı Bîcân Ağa'nın hayrat olarak Sacur Suyu üzerine bina etmekte olduğu köprü" kaydı düşülmüştür.²² Nitekim resimdeki inşaat görüntüsünden de yapının, fotoğrafın çekildiği dönemde inşa edilmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Hayırsever bir kimse olan Bîcân Ağa'nın Urfa'daki bazı camilerin tamir ve onarımına yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Kutbeddin Camii'ne ait bir kitabede Bîcân Ağa ve babası el-Hac Osman Ağa'nın isimleri yer almaktadır. Son cemaat yeri mihrabı üzerinde yer alan 1293/1876 tarihli bu kitabede, son cemaat yerinin (eyvan) Bîcân Ağa tarafından

¹⁷ Bu hanla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Adil Özme, *Urfa (Merkez) Hanları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2000, s. 58-63; Bir takım telif çalışmalarda Urfa'da, Ahmed Bîcân Ağa ismine yukarıdaki handan ayrı olarak ve fakat aynı isimle bir han daha nispet edilmektedir. Haşimiye Çarşısının batı tarafında yer aldığı belirtilen bu yapı, yakın zamana kadar halk arasında Emniyet Otelі olarak bilinmekteydi. 1328 (1910) tarihli Hacı Bekir Bey bin Müslüm Vakfı'na ait vakfiye kaydında ismi geçen hanın, vefatından kısa zaman önce Ahmed Bîcân tarafından yapıldığı iddia edilmektedir. Kürkçüoğlu, "Şanlıurfa (Mimari)", DİA, XXXVIII, 344. Üzerindeki kitabesinden 1303 senesinde inşa edildiği anlaşılan han, yakın dönemde yıktırılarak yerine Özdiker Kuyumcular Çarşısı inşa edilmiştir. Sicil kayıtlarında geçen Bîcân Ağa Hanı ifadesinin bu hanı da kapsadığı kanaatinde değiliz. Ayrıca şehirde aynı isimle iki hanın bulunması çok zor bir ihtimaldir. Bu nedenle ikinci hana ait bilgilerin ve Ahmed Bîcân'a aidiyeti konusunun daha sağlam kaynaklarla teyit edilmesi gerekmektedir.

¹⁸ Kitabede üzerindeki kayıt şu şekildedir: "Misafirhâne-i umûmî sene 1318. Dedim gevher gibi târihine remz-i letâfetle/ bu mihiminhâncye cümle gelen çıksın saadette. 1318".

¹⁹ Kürkçüoğlu, A. Cihat ve Kürkçüoğlu, S. Sabri, *Şanlıurfa Çarşıları-Hanları ve El Sanatları*, Şanlıurfa Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları, Ankara 2011, s. 27.

²⁰ Mesela 3 Cemaziyelahir 1310 (23 Aralık 1892) tarihine ait bir tereke kaydında, Siverek kazası Cami Kebir mahallesinden olup Urfa'da Bîcân Ağa Hanı'nda misafir olarak mukim iken zahirde varis ve varisesi bulunmadan vefat eden Muhtar Halil oğlu Ali'nin terekisinin beytülmalde beketildiği yer almaktadır. UŞS. 220/266-1007; Aynı şekilde 8 Rebiulevvel 1311 (19 Eylül 1893) tarihli bir başka kayıta Diyarbakır ahalisinden Ermeni Mardirus oğlu Estefan'ın Urfa'da Bîcân Ağa Hanı'nda misafir olarak ikamet ettiği yer almaktadır. UŞS. 219/6-36; Bu hususta ayrıca bkz. UŞS. 221/563-16; Taş, *Urfa'da Sosyal Hayat*, s. 368.

²¹ Kürkçüoğlu, *Şanlıurfa Çarşıları*, s. 26.

²² Kürkçüoğlu, *Yıldız Albümlerinde Urfa*, Harran Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 88.

yükseltilerek tamir ettirildiği kaydedilmiştir.²³ Ayrıca 1304/1887 tarihli vakfiye ile Ahmet Bîcân Efendi tarafından aynı camiye çeşitli mülklerin vakfedildiği belirtilmektedir.²⁴

Bu hususa dair son olarak şunu belirtelim ki Ahmed Bîcân ismi kimi zaman şer'i mahkeme kayıtlarında şahitlik için yer almaktadır. Onun hayatı ve yaşı ile ilgili fikir verebileceğini düşündüğümüz bu kayda kısaca yer vermekte fayda vardır. 20 Muharrem 1299/11 Aralık 1881 tarihli olan bu kayıta Meşârîkiye Mescidi Vakfı'na ait geliri zimmetine geçirdiği iddiasıyla dava edilen vakıf mütevellisi Mehmed Efendi b. Halil Efendi, yaklaşık 47 sene önce yani 1852'de vakıf mütevellisi olan babasının da vefat ettiği aşiret muharebesi esnasında evlerinin tahliye edilerek askerler tarafından hastane amaçlı kullanıldığını, evdeki vakfiye suretinin bu olaylar esnasında kaybolduğunu, kendisinin evlâd-ı vakıftan olduğunu, vakfın fazla gallesinin vakıf evlâdına meşrût kılındığını ve söz konusu tarihten beri kendisinin vakfı bu usul üzere idare ettiğini belirtmiştir. Bu iddiasını da Harranşeyhizâde Ömer Efendi, Mevlevî Dede Ahmed Efendi ve Ahmed Bîcân Ağa gibi kimselerin şahitliğiyle ispat etmiştir.²⁵ Bu kayıt Ahmet Bîcân'ın bazı vakıfların durumunu yakından bildiğini gösterdiği gibi söz konusu olayları gördüğü ve en azından bunları anlayacak bir yaşta bulunduğu hesaba katılırsa onun vefat ettiğinde en az 65'li yaşların üstünde olduğu ortaya çıkar. Zira kendisi, mütevellî Mehmed Efendi'nin işaret ettiği tarihten yaklaşık olarak 52 yıl sonra vefat etmiştir.

2. Suruç Ahmed Bîcân Efendi Cami ve Vakfiyesi

Çalışmamızın bu bölümünde Ahmet Bîcân Efendi'nin Suruç'ta inşa ettirdiği cami ve vakfı üzerinde duracağız. Vakfa ait vakfiye 5 Ramazan 1304 (28 Mayıs 1887) tarihinde Urfa Kadı Mahkemesi tarafından tescil edilmiş ve 227 numaralı şer'iyye sicil defterinin 270. sayfasında 256. numaraya kaydedilmiştir. Bu çalışmada esas alacağımız vakfiye de buradaki kayıt suretidir.

Bugün Suruç ilçesinin Cumhuriyet mahallesinde, şehir meydanın batısında yer alan caminin inşa edildiği dönemde hükümet konağı bitişigine yapıldığı yer almaktadır. Vakfiye kaydında caminin, "*eski Suruç karyesinde hükümet konağı ittisalinde*" yapıldığı ve Ahmed Bîcân Efendi'nin "*“avn-i inâyet-i bârî ve rehber-i ruhâniyet-i peygamberî ile yeniden inşâ ve itmamına muvaffak olduğu*" yer almaktadır. Dolayısıyla caminin yerinde daha önce bir cami yahut mescidin bulunduğu ve muhtemelen kullanılamaz hale gelmesi ya da yıkılması sebebiyle Ahmed Bîcân Efendi'nin buraya yeniden bir cami inşa ettirdiği anlaşılmaktadır. Vakfiye kaydında altı kol üzerine inşa edilen caminin müstemilatında ayrıca bir minare, cami imamına tahsis edilmiş bir hücre, bir su kuyusu, helâhane ve yeterince avlu bulunduğu ve bütün bunların cami ile beraber vakfedildiği yer almaktadır. Yapının, yedi basamakla çıkılan ve "Köşk Minare" tabir edilen minaresi, silindirik kaide üzerine altıgen kesitli altı sütunun taşıdığı bir kubbe ile örtülüdür.²⁶ Düzgün kesme taşlarla inşa edilmiş olan ve zaman içerisinde geçirdiği tadilatlarla kısmi değişimlere uğrayan caminin iç kısmı dikdörtgen yapılıdır. İçten beşik tonozla, dışarıdan düz çatı ile örtülü olan yapı, kuzeyden bir son cemaat yeri ile birleşmektedir. Sade bir süslemesi bulunan caminin güneyden, kuzeyden ve batıdan ikişer demir parmaklı penceresi mevcuttur. Doğu tarafında ise dikdörtgen bir ahşap kapı ile içeri girilmektedir. 4.40X19.5 genişliğindeki cami, yaklaşık olarak 250 kişilik bir cemaat kapasitesine sahiptir.²⁷

²³ Mahmut Karakaş, *Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler*, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Şanlıurfa 2001, s. 96.

²⁴ Kürkçüoğlu, "Dini Mekânlar: Camiler", *Geçmişten Günümüze Şanlıurfa'da Dini Hayat*, ed. Yusuf Ziya Keskin, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2011, s. 116.

²⁵ UŞS. 225/44-13.

²⁶ Ebru Elpe, "Kayseri Yapıları Örneğinde Köşk Minareler", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2, Sayı 8, Aralık 2014, s. 482.

²⁷ 2011-2014 Stratejik Plan, Suruç Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Suruç 2010, s. 17.

Ahmed Bîcân Efendi cami ve müstemilatının ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere Suruç kazasında bulunan ve bir kısmı camiye bitişik bir kısmı da hemen yakınlarında bulunan 5 adet dükkânını vakfetmiştir. Vakfa müteveli olarak Urfa müftüsü Abdüllatif Efendi'nin oğlu Mehmed Şafi Efendi'yi tayin ederek vakfettiği dükkânları ona teslim etmiştir.

Vakfiyede belirlenen şartlara gelince, Ahmed Bîcân Efendi vakfedilen dükkânların gelirinin nerelere ne şekilde sarf edileceği hususuna açıklık getirmiştir. Buna göre, vakıf mütevellisi eliyle kiraya verilecek dükkânların senelik geliri ile evvela cami ve dükkânların lazım gelen yerlerine mütevellinin bilgisi dâhilinde tâmir ve termîm yapılacaktır. Her sene tamirden arta kalan senelik gelir 15 hisseye bölünecek 2 sehmi müteveliye, 5 sehmi imama, 4 sehmi hatibe, 2 sehmi müezzine vazife olarak verilecektir. Kalan 2 hisse ise caminin halı, kilim ve aydınlatma gibi çeşitli ihtiyaçlarına sarf edilecektir.

Cami görevleri için çocuklarını tayin eden Ahmed Bîcân Efendi, bu konuda imamet için oğlu Ömer'i, hitabet için diğer oğlu Osman'ı belirlemiştir. Onlardan sonra ise evlâd-ı evlatlarının a'lâm yani en bilgili olanlarının yerlerine geçmesini istemiştir. Vefatına kadar vakfın tevliyetini bizzat kendisine meşrut kılan Ahmed Bîcân Efendi, vefatından sonra oğlu Ömer'in, onun vefatından sonra ise onun evlâd-ı evlâdından erşed ve ekber olan kişilerin müteveli olmasını şart koşturmuştur. Ömer'in neslinin kesilmesi halinde tevliyet için diğer oğlu Osman'ın evlâd-ı evlâdının ekber ve erşedinin, onun neslinin kesilmesi halinde ise diğer çocukları Ali Rıza ve Bekir'in çocuklarının aynı şartlarla imam, hatip ve müteveli olmasını şart koşturmuştur. Bütün çocuklarının neslinin kesilmesi durumunda kardeşleri Abdurrahman ve Müslüm'ün evlâdından aynı şekilde ekber ve erşed olanların bu görevleri üstlenmesini isteyen Ahmed Bîcân Efendi, onların neslinin kesilmesi halinde ise camiye imam olan zatın aynı zamanda müteveli olmasını istemiştir. Vakfa müteveli olacak kimsenin belirlenen şartlara riayet etmesini, dükkânları istibdâl etmemesini, yani başka mülklerle değiştirmemesini ve dükkânların bir defada üç seneden fazla kiraya vermemesini bir başka ifade ile kira kontratlarının üç seneyi geçmemesini istemiştir.

Bilindiği üzere vakıf kurma fiili konusunda Hanefî mezhebi fakihleri arasında bazı görüş ayrılıkları mevcuttur. Ebû Hanîfe'ye göre vakıf kuran kimse daha sonra bu tasarrufundan geri dönebilirken, İmam Yusuf'a göre vakıf kurulmasından, İmam Muhammed'e göre ise vakfedilen mülkün müteveliye tesliminden sonra vakıftan geri dönülemez.²⁸ Bu sebeple diğer Osmanlı vakfiyelerinde olduğu gibi Ahmet Bîcân Cami vakfiyesinde de her üç imamın görüşleri doğrultusunda vakfın tesis edilerek geri dönülemez hale getirildiği kayıt altına alınarak tescil edilmiştir. Vakfiye kaydının hemen altında, kayıt esnasında mahkemede hazır bulunan kişilerden Şinilîzâde Osman Nuri Efendi, Sâkıbiye Medresesi müderrisi es-Seyyid Ahmed Lâmi Efendi, Urfa müftüsü el-Hac Abdüllatif Efendi ve mahkeme kâtiplerinden Hocaâzâde Salih ile Mahmûd Efendilerin isimleri yer almaktadır.

Cami inşaatının bitimini ve vakfiyenin tescilini müteakip 20 Ramazan 1304 (12 Haziran 1887) tarihinde Ahmed Bîcân Efendi Urfa Kadı Mahkemesi'ne müracaat ederek, caminin imamet ve hitabet vazifeleri için çocukları Ömer ve Osman'ın tayin edilmesini istemiştir. Ancak çocukların küçük olması hasebiyle bu görev geçici bir süreliğine Siverekli mahallesinden Mustafa oğlu Âşık Ahmed Efendi'ye tevcih edilmiştir. Âşık Ahmed, kadı mahkemesi huzurunda imtihan edilerek bu göreve getirilmiştir.²⁹ Böylece hac yolculuğuna çıkmadan önce binasına muvaffak olduğu camiye görevli tayinini de sağlayan Ahmed Bîcân Efendi, buradaki ibadetlerin düzenli bir şekilde yapılmaya başlanmasına da vesile olmuştur. Biraz önce de ifade ettiğimiz üzere vakfın tesisinden kısa bir süre sonra hac için kutsal topraklara giden Ahmed Bîcân Efendi burada hakkın rahmetine kavuşmuştur.

²⁸ M. Akif Aydın, *Kadı Sicillerinde İstanbul*, İsam Yayınları, İstanbul 2010, s. 63.

²⁹ UŞS. 227/272-257.

Sonuç

19. yüzyıl Urfa eşrafının önemli simalarından ve şehrin ileri gelenlerinden Ahmed Bîcân Efendi, Kürkçüzâde ailesine mensuptur. Ticaretle meşgul olan Bîcân Efendi, varlıklı bir kimse olmanın yanı sıra birçok Osmanlı insanı gibi hayır sahibi bir zattır. Urfa şehir merkezinde kendi adıyla anılan bir han mevcuttur. Yine Nizip yakınlarındaki Sacur Suyu üzerine bir köprü yaptırmıştır. Kitabesine göre Kutbeddin Camiinin son cemaat yerini tamir ettirerek yükseltmiş ve bu camiye çeşitli vakıflarda bulunmuştur. 1304 senesinde ise Suruç kazasında hükümet konağı bitişine yine kendi ismiyle anılan bir cami inşa ettirmiştir. Hazırlanan vakfiye kaydına göre inşa ettirilen cami ve müsternilatı için 5 dükkân vakfetmiştir. Cami ve vakfiyesinin tamamlanmasından sonra camiye görevli tayinini de sağlamıştır. Aynı sene hac farızası için kutsal topraklara gitmiş ve kısa süre sonra Mekke'de vefat ederek buraya defnedilmiştir. Böylece vefatından kısa zaman önce, varlığı günümüze kadar gelen önemli bir sadaka-i cariyeye bırakmıştır. 1996 yılında Suruç Kaymakamlığının öncülüğünde tamir edilen Ahmed Bîcân Ağa Cami hâlihazırda Suruç ilçesinin önemli ibadet mekânlarından biri olarak kullanılmaya devam edilmektedir.

Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları

Urfa Şer'îyye Sicili (UŞS) Defterleri (defter/sayfa-belge).

204/48-107.

218/306-392.

219/6-36.

220/266-1007.

221/133-598; 149-628; 31-435; 32-436; 549-317; 549-317; 549-317; 549-317; 83-515.

225/44-13.

227/271-256; 272-257, 352-360; 352-360; 352-360; 352-360; 353-361; 353-361; 360-

375.

2. Araştırma ve İnceleme Eserler

2011-2014 *Stratejik Plan*, Suruç Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Suruç

2010.

Alpay, Bedri, *Şanlıurfa Şairleri*, Dal Yayıncılık, Şanlıurfa 1986.

Aydın, M. Akif, *Kadı Sicillerinde İstanbul: XVI. ve XVII. Yüzyıl*, İsam Yayınları, İstanbul 2010.

Elpe, Ebru, "Kayseri Yapıları Örneğinde Köşk Minareler", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2, sayı 8, Aralık 2014, s. 477-493.

Karakaş, Mahmut, *Şanlıurfa Mezar Taşları*, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya 2012.

Kürkçüoğlu, A. Cihat, *Yıldız Albümlerinde Urfa*, Harran Üniversitesi Yayınları, Şanlıurfa 2009.

_____, "Şanlıurfa (Mimari)", *DİA*, XXXVIII, 343-346.

_____, "Dini Mekânlar: Camiler", *Geçmişten Günümüze Şanlıurfa'da Dini Hayat*, edt. Yusuf Ziya Keskin, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2011, s. 97-156.

_____, ve Kürkçüoğlu, S. Sabri, *Şanlıurfa Çarşıları-Hanları ve El Sanatları*, Şanlıurfa Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları, Ankara 2011.

Özme, Adil, *Urfa (Merkez) Hanları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2000.

Taş, Yasin, *Kadı Sicillerine Göre XIX. Asrın İkinci Yarısında Urfa'da Sosyal Hayat*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2013.

Vakfiye Metni

Subhâneke Allahumme ve bi-hamdik yâ men bi-yedihi'l-hayr ve'l-cevr ve te'âlâ cedduka yâ vâcibe'l-vücûd ve celle senâûk yâ gâyetek kullu maksûd ve-lâilâhe gayruk ya fâize'l-cevr sallî ve sellim 'alâ nebiyyike medîneti'l-ilm ve hazinetil (...) seyyidinâ Muhammedin'il-mu'allim tarafe'l-hayrâtî ve'l-hasenât ve 'alâ âlihi ve sahbihi-llezîne sa'û fi-teksîr-i merâsimi'l-müberrât emmâ ba'd bu kitâb-ı miskîn-i nisâbın tahrîrine ba'is ve bâdî ve bu gabîrîn-i nukâbın imlâ ve tastîrine mûcibu dâ'î oldur ki Haleb vilâyet-i celîlesi dâhilinde merkez livâ bulunan Urfa'nın Câmî-i Kebîr mahallesi sâkinlerinden ve tebe-i Osmâniye'den Kürkçüzâde 'izzetlu Ahmed Bîcân Efendi bu gülşen-i dünyânın hazânı ve sebze-zârının meclîs-i fânî olmağla eşcârî nâ-payidâr ve esmâr-ı bî-karâr olduğunu mülâhaza kılub bülbülü hazân dide-i ruhi kafes tenden teyerân ve riyâz-ı hayâtta aşîyân tutmadan mal fîdyetu li'l-mu'âsî yevme yû'hazû'l-mücrimüne bi'n-nevâsî mefhûmuna 'âlim olub eşcâr-ı hayrâtının semerâtı ve bahâr-ı hasenâtın ezhârı bâkiye olmağla hulus-ı niyet-i sâdika ve safâ-yı tavîyyeti hâlîsa ile medîne-i mezkûre mahkeme-i şer'isinde mün'akid meclîs-i şer'î mu'âlli 'ukudda vakf-ı âti el-beyân li-ecli tesocîl mütevellî ta'yîn eylediği Urfa'nın Ni'metullah Bey mahallesi sâkinlerinden ve tebe-i Osmâniye'den Müftizâde Mehmed Şâfi b. el-Hâc Abdüllatîf Efendi mahzarında cemî'-i tasarrufât-ı şer'îsi câiz ve teberru'âtı mer'îsi nâfiz olduğu halde ikrâr-ı sahîh-i şer'î ve i'tirâf-ı sarîh-i mer'î edub Urfa'ya mülhâk Suruç kazasında kâin Eski Suruç karyesinde hükûmet konağı ittisalinde 'avn-ı 'inâyet-i bâri ve rehber-i ruhâniyet-i peygamberi ile yeniden binâ ve inşâ ve itmâmına muvaffak olduğum altı kol üzere bir bâb câmî-'i şerîf ve bir minâre ve havşında imâm efendiye mahsûs bir hücre ve su kuyusu ve helahâne ve havluyu müstemil bulunan câmî-'i mezkûreyi dahi yedimde mülk ve hakkım olub kıbleten tarîk-ı 'âm ve garben diğer mülk dükkânım ve şarken Mahmûd Efendi b. Mersâvî Molla Mehmed b. Hasan'ın mülk dükkânı ve şimâlen câmî-'i şerîf-i mezkûr ve yine karye-i mezbûrede vâki' kıbleten tarîk-ı 'âm ve garben câmî-'i şerîf-i mezkûr ve şarken diğer mâlik olduğum dükkân ve şimâlen câmî-'i mezkûr havlusı ile mahdûd bir bâb dükkân ve yine karye-i mezbûrede vâki' kıbleten 'arsa-i hâliye ve garben Hâfız Mustafa b. Aloş b. Abdillâh dükkânı ve şarkan Hacı Hızırzâde Süleymân b. Hacı Mehmed dükkânı ve şimâlen tarîk-ı 'âm ile mahdûd bir bâb dükkân ve yine karye-i mezbûrede vâki' kıbleten tarîk-ı 'âm ve garben diğer mâlik olduğum dükkân ve şarkan câmî-'i şerîf-i mezkûr ve şimâlen câmî-'i şerîf havlusı ile mahdûd bir bâb dükkân ve yine karye-i mezbûrede vâki' kıbleten tarîk-ı 'âm ve garben İbrahim 'Asîkî ile ma'rûf İbrahim dükkânı ve şarkan diğer mülk dükkânım ve şimâlen câmî-'i mezkûr havlusı ile mahdûd bir bâb dükkân ki cem'ân hudûd-ı mezkûre ile mahdûd beş bâb mülk dükkânlarımı etyâb-ı mal ve'n-nefs malımdan ifrâz ve kemâl-i imtiyâz edüb hasbetallahu'l-müte'âl ve taleben li-merdâtihi fi kulli'l-ahvâl vakfı sahîh-i şer'-i müeyyed ve habs-ı sarîh-i mer'-i muhalled ile vakf ve habs edüb şöyle şart ve ta'yîn eyledim ki câmî-'i mezkûrda evkât-ı hamse-i mefrûda ve salât-ı Cum'a ve 'ideyn edâ-u ifâ oluna ve mezkûr beş bâb dükkânla dahi icâre-i vâhide-i sahîh-i şer'î ile âhara icâre edülüb senevî hâsıl olunan gallesinden evvelâ câmî-'i mezkûr ve dekkâkîn-i mezkûrelerin lâzım gelen mahallerinin mütevellî ma'rifetiyle ta'mîr ve termîme sarf oluna ve mütebâki gallesi dahi on beş sehmi i'tibariyle iki sehmi mütevellîye vazîfe verile ve beş sehmi dahi câmî-'i mezkûrede evkât-ı hamse-i mefrûdayı edâ-u ifâ eden imâma vazîfe verile dört sehmi dahi câmî-'i mezkûrede hitâbet eden zâtâ vazîfe verile ve iki sehmi dahi müezzin vazîfesine verile ve iki sehmi dahi câmî-'i mezkûrın masârifat-ı müteferrika-i lâzımesine sarf oluna ve ilerde varidâtı masârifâtından fazla oldukça fazla-i mezkûre cem' olunub vakf için 'akâr olunub vakf-ı şerîf-i mezkûruma zam ve 'ilâve oluna ve imâmet cihetine dahi sulbiye oğlum Ömer vazîfe-i mu'ayyene-i merkûme ile mutasarrıf ola ve hitâbet cihetine diğer sulbiye oğlum Osmân vazîfe-i mu'ayyene-i merkûme ile mutasarrıf ola ve ba'de vefâtî-hima evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı evlâdının zukûrunun içlerinden a'lâmı babaları cihetlerine mutasarrıf olalar ve nefis-i tağyirim hayâtta oldukça mezkûra kendim mütevellî olub şurût ve kuyûduma ri'âyet edem ve ba'de vefâtî sulbiye oğlum Ömer mütevellî ola ve Ömer vefât ederse evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı evlâdının ersed

ve ekberi batnen ba'de batnin ve karnen ba'de karnin mütevellî olalar ve oğlum Ömer'in nesli el-'iyâzu billâhi Te'âlâ münkariz olur ise karındaşı Osman'ın evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı zükûrunun erşed ve ekberi kezâlik batnen ba'de batnin mütevellî olub şurût ve kuyûduma ri'âyet eyleyeler ve el-'iyâzu billâhi Te'âlâ merkûmân Ömer ve Osmân'ın evlâd-ı evlâd-ı evlâdının nesli bil-külliyete münkariz olur ise evlâd-ı sülbümden Ali Rızâ ve Bekir'in evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı zükûrunun erşed ve ekberi vech-i şurûh üzere tevliyet ve imâmet ve hitâbet cihetlerine ta'yîn ve mutasarrıf olalar ve evlâd-ı sülbiyelerim ne'ûzu billâhi Te'âlâ min-kahri'l-clfâz bil-külliyete münkariz olurlar ise karındaşılarım müteveffâ Abdurrahman ve Müslüm Efendi'nin evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı karındaşımlarım zükûrunun erşed ve ekberi vech-i şurûh üzere batnen ba'de batnin mütevellî olalar ve karındaşımlarım evlâdları dahi külliye münkariz olurlar ise câmi-'i mezkûra imâm olan zât mütevellî olub şurût ve kuyûduma ri'âyet edeler ve dekkâkîn-i mezkûrları istibdâl etmeyeler ve hilâf-ı şer'i üç seneden ziyâde icâre vermeyeler deyu hitâm-ı encâm ve dekkâkîn-i mahdûd-ı mezkûrları fâriğan 'anî'l-şeghl mütevellî mûmâ-ileyh Mehmed Şâfi' Efendi'ye teslîm ol-dahi sâir mütevellyânı evkâf gibi berhe min-ez-zaman mutasarrıfım dedikte gibe't-tasdikî'ş-şer'i vâkıf-ı mûmâ-ileyh kelâmını semt-i âhara sârif olub vakf-ı 'akâr İmâm-ı A'zam ve hümâm-ı efhâm Ebû Hanîfe el-Kûfî hazretleri katında menzile-i 'ariyette olmağla rucu-'ı meşrû' ve İmâm Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî katında menâfi'-i vakf nefsine meşrû olmağla vakf-ı bâtil olduğuna binâen vakf-ı mezbûrdan rucu' ve dekkâkîn-i mahdûd-ı mezkûrları kemâ evvel mülkûme istirdâd ederim diyecek mütevellî-i mûmâ-ileyh cevâb-ı tasaddi edub eğerce hal-i sebt olunan minvâl-ı muharrer üzere olduğu cay-i eşkâl değildir lâkin (...) Ebû Yusuf eş-şehîr bil-imâm- es-sânî hazretleri katında vâkıf mücerred vakaftı demekle ve İmâm Muhammed eş-Şeybanî hazretleri katında teslîmi ile'l-mütevellî olmağla vakf-ı mezbûr sahîh ve lâzım oldu deyu red ve teslîmden imtinâ' ve mûcibince müterâfi'ân ve her biri fasl ve hasm-ı tâlibân olduklarından kibel-i şer'den tarafeynin arasında nizâ ve mubattal hayr olmakdan hazır olunub 'âlimen bil-hilâfi'l-cârî beyne'l-eimmeti'l-eslâf vakf-ı mezbûrları sahîh ve luzûmuna hükm olunmağın min ba'd vakf-ı mezbûr sahîh ve lâzım oldu fe-men beddele ba'de mâ semî'û fe-innemâ ismühû 'ale'l-lezzine yubeddilune ennallahe semî'ûn 'alîm ve ecru'l-vâkıfu 'ale'l-hayyu'l-cevâdu'l-kerîm cerâ zalike ve hurrire fi'l-yevm el-hâmis min şehri Ramazânî'l-mubârek li-senete rabi' ve selâse mietin ve elf.

Şuhudu'l-hal

Urfa eşrafından Şinlîzâde Osmân Nûrf Efendi

'Umdetu'l-muhakkîkin ve'l-müderresin es-Seyyid Ahmed Lâmi' Efendi el-müderres bi-medreset-i Sâkibiye

'Umdetu'l fudelâ ve'l-muhakkîkin el-müfti-i Urfa faziletli el-Hac Abdüllatîf Efendi

Kâtib-i mahkeme-i şer'iyye Hocaşâde Sâlih Efendi

Kâtib-i mahkeme-i şer'iyye Mahmûd Efendi